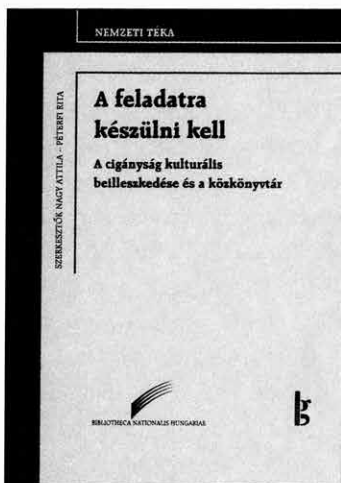

A feladatra készülni kell

Mindazok, akik kézbe veszik a Nemzeti téka – Az Országos Széchényi Könyvtár és a Gondolat Kiadó közös sorozata – új kötetét, így vagy úgy okulhatnak belőle, legyenek bár pedagógusok, könyvtárosok, művelődésszervezők, szociális munkások vagy akár „csak” a társadalom megoldandó kérdései iránt fogékony és felelősséget érző érdeklődők. Mert a feladat, amelyre „készülni kell”, valójában ösztársadalmi kihívást jelent a 21. század eleji Magyarországon: a 2003-ban 600 ezer fő körüli, de azóta is folyamatosan gyarapodó cigány népcsoport kiszolgáltatottságának megszűnése, az iskolarendszer lépcsőin való sikeres előrehaladása és – saját kultúrája megőrzésével – egyenrangú beilleszkedése a magyar társadalomba éppúgy elemi érdeke az érintetteknek, mint a többségi nemzetnek. Minden kétséget kizáróan erről győz meg az OSZK Könyvtári Intézete munkatársainak – *Nagy Attilának és Péterfi Ritának* – szerkesztésében megjelent tanulmánygyűjtemény, mely „egyszerre kezdet és folytatás”. Az ilyen irányú kutatások a Könyvtári Intézet elődjének (OSZK KMK) életében bő harminc évvel korábbra nyúlnak vissza, majd tanfolyamokon, konferenciákon és publikációkban folytatódtak, öltöttek testet a hátrányos helyzetű olvasók könyvtári ellátásával kapcsolatos szakmai-emberi törekvések. Miként az a szerkesztők által írt Előszóból kiderül, az újabb kutatá-

A feladatra készülni kell : a cigányság kulturális beilleszkedése és a közkönyvtár / szerk. Nagy Attila ; Péterfi Rita. – Bp. : Országos Széchényi Könyvtár ; Gondolat K., 2004. – 244 p. – (Nemzeti téka, ISSN 1586-1163) ISBN 963 200 486 8

sok közzétételéhez ösztönzést adott a Nemzeti Kulturális Alapprogram Könyvtári Kollégiumának pályázati kiírása is 2004 tavaszán. Így jelenhetett meg ez a könyv, mely – az eredeti szándéktól eltérően – nem pusztán „öszöntző, másolandó, továbbfejlesztendő példák” gyűjteménye, hanem a mai magyar valóságot árnyaltan, de mégis reménykeltően felvillantó vállalkozás.

„Az utóbbi három évtized legkiemelkedőbb magyar cigánykutatója” volt Réger Zita. Az ő nyelvészeti kurzusain kezdett a cigány nyelvvel és kultúrával foglalkozni Landauer Attila, kinek „problémavázlata” okkal került az első helyre a Nemzeti téka új kötetében. „Utak és problémák a magyarországi cigánykutatásban” címen rendszerezett alapismereteket nyújt e tanulmány a magyarországi cigányság anyanyelvi csoportjairól neveik és jellemzőbb lakóhelyeik szerint (magyarcigányok, oláh-cigányok, beások), eloszlata ezzel a témával kapcsolatos megannyi terminológiai és fogalmi tévhitet, pontatlanságot. Ezt követően tanulságos áttekintést ad a hazai cigánykutatás több mint kétszáz éves történetéről, hiszen nem pusztán neveket és műveket sorol fel időrendben a 18. századtól a 20. század végéig (Vályi Istvántól kezdve Vekkerdi József, Réger Zita-ig és a Kemény-iskola tagjaiig), hanem a kutatók közötti szemléleti különbségekre is rávilágít. Végül a mai cigánykutatás legsúlyosabbnak vélt problémáit tárja az olvasó elé, és egyben megkísérli tisztázni is ezeket (például az *oláh-cigány* elnevezéssel és bevándorlásuk idejével kapcsolatos félreértést; a *naiv tudomány* nevezett tevékenység kialakulását, sajátosságait és térnyerését; a *politikai korrektség* ellentmondásait és veszélyeit a cigány vagy roma megjelölés használatában). Landauer Attila nyelvi, szociológiai „alapvetése” végén további értékes és hasznos olvasnivalókat is ajánl a téma iránt érdeklődők figyelmébe.

A következő írás immár egy konkrét terület – Budapest XVI. kerülete és Kerepes – cigányságának anyanyelvi megoszlását, életvitelét, iskolázottságát, a velük kapcsolatos (és mára teljesen elhaló) korábbi kulturális kezdeményezéseket és az egyes cigány családok, csoportok könyvtárhoz fűződő kapcsolatát (illetve annak hiányát) tárja fel. Szerzője – ugyancsak Landauer Attila – már a címmel (*Peremhelyzetben, avagy Budapest XVI. kerület és Kerepes*) sejteti, hogy az itteni cigányság helyzete teljességgel megoldatlan. „Kevés olyan intézménye van a többségi társadalomnak, amelyik olyan távol lenne a cigányságtól, mint éppen a könyvtár” – állapítja meg, és ennek legfőbb okát a *valóban* változtatni akaró osztársadalmi szándék hiányában látja.

A kötet további oldalain mégis sok olyan kezdeményezésről olvashatunk, amelyek példaadóak, és a fentebb vázolt komor képet itt-ott de-

rúsebb és biztatóbb színekkel (is) árnyalják. „Azért vagyunk, hogy közvetítsünk” – vallja *Hegedűsné Zöldi Hedvig*, a budapesti VIII. kerületben lévő Szabó Ervin Könyvtár nyugdíjas könyvtárosa, aki 1995-től 2002-ig dolgozott a Kálvária téri könyvtárban. A *Nagy Attila* által jegyzett mélyinterjúból egy – a szakmája és a különösen kiszolgáltatott, nehéz sorsú emberek iránt – mélyen elkötelezett asszony portréja bontakozik ki. Ő és munkatársai a gazdag cigány könyvgyűjtemény kialakításával, az iskolákkal való együttműködéssel, olvasótáborok szervezésével bizonyították, hogy az elfogadó és segítő szándékú egyéni hozzáállás mennyire nélkülözhetetlen az össznemzeti feladatok megoldásában. Persze létezik az érem másik oldala is, miként azt *Nagy Attila* - szociológusi valóságtszisszelettel - hozzáteszi: „*a költség-hatékony intézkedési tervek, leépítések, elbocsátások iskolákban, könyvtárakban*”. A pénz- és létszámhiány miatt nincs lehetőség differenciált egyéni vagy csoportos beszélgetések, biblioterápiás foglalkozások szervezésére. „*Márpedig ezek az akciók szolgálhatnak, jelenthetnek a leghatékonyabb megelőzést, az érzelmi, kulturális és társadalmi integráció növekvő valószínűségét.*”

„A cigány kisebbség kulturális értékeinek megőrzése és felmutatása a cigány és nem cigány lakosság elemi érdeke” – állapítja meg *Szilágyi Irén*, a debreceni Méliusz Juhász Péter Könyvtár hálózati-módszertani osztályának vezetője, aki e gondolat jegyében kezdeményezte a most is eredményesen működő könyvtári ellátórendszer felépítését. Erről számol be „*Cigányoknak mécsvilága*” című tanulmányában. A többéves munka fontos állomása volt egy romológiai különgyűjtemény átadása Nagykereken, a Bocskai Várkastélyban. *Szilágyi Irén* szakmai ars poeticájának fókuszában a személyes példamutatás áll. Ezt tartja „a legnagyobb hatású módszernek”, mely „*nem igényel felkészülést, erőfeszítést, mégis akár egész életre szólóan hathat. A cigány közéleti személyiségek, művészek megjelenése a könyvtárakban, a pozitív érzelmi töltődés miatt*

sok cigányolvasó számára példaértékű.” A gyerekek szocializációs folyamatának elősegítése a célja a zsákai olvasótábornak, amelyről szintén részletesen olvashatunk *Szilágyi Irén* munkájában.

Vraukóné Lukács Ilona Nyíregyházán, a Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtárban dolgozik. „*Cigányság a végeken*” című írásában egyik munkakörének - a cigány lakosság könyvtári ellátásának - tapasztalatait adta közre. Ismerteti az 1998-ban kidolgozott „Tervezetet” (Tervezet a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei cigány lakosság könyvtári ellátására) és a tervezet megszületése óta megtett - a kulturális integráció ügyét előmozdító - lépéseket (1999: „*Cigány szemmel*” címen vándorkiállítás nyílt Nyíregyházán; mára már tíz településre helyeztek ki etnikai letéti anyagot; 2000-ben eredményes pályázatot adtak be „*Cigány írók cigány gyerekek között*” címen; szintén 2000-ben emlékezetes cigány vers- és prózamondó versenyt rendeztek). A beszámoló a hodászi és a tiszaeszlári könyvtárosok áldozatos munkájának bemutatásával, a nekik címzett tiszteletadással zárul: „... azt a bizonyos küldetést ők érezték meg leginkább”.

Péterfi Rita az ózdi Városi Könyvtár és a Tagore Tanoda tevékenységét, valamint a két intézmény kapcsolatát mutatja be az ott dolgozókkal felvett interjúk alapján (Könyvtár és Tanoda Ózdon). A Rabindranath Tagore nevét viselő Tanoda fontos szerepet tölt be a hátrányos helyzetű, többségében roma származású gyerekek tanulásának segítésében, korrepetálásában, de a hagyományörzésben (zenélés, színjátás) is. „*Érdekes – írja a szerző, hogy hasonló tevékenységet folytató intézmény működik Nagykanizsán is, és az uszakai polgármester is terveik között említette egy tanoda létrehozását.*” E két település és vonzáskörzete – témánk szempontjából meghatározó – jelenségeit, eseményeit veszi számba a kötet két – alább ismertetett – legterjedelmesebb tanulmánya.

„A beilleszkedés egyik lehetséges útját” vázolja fel *Péterfi Rita* és *Szűcs Hajnalka* a Szabolcs-Szatmár-

Bereg megyei Uszka község megtérés-történetében. A napjainkban 250 cigány és 80 magyar lelket számláló falu 1970-ben találkozott a kereszténységgel: ekkor kezdte meg itt hittérítő tevékenységét a szomszédos Kölcsé falu boltosa, Kopasz Jenő. *„Uszván 1970-től kezdődően gyökeres változást eredményezett a cigány emberek életében a hit megjelenése, a gyülekezet létrejötte, a megtérések nagy aránya.”* A szigorúan tényyszerű, mégis (vagy épp ezért) megrendítő beszámoló három kérdést vizsgál részletesen:

1. Mivel magyarázható az, hogy immár bő harminc éve működik ezen a településen a Szabadkeresztény Egyház hívó közössége?
2. Milyen életvitelbeli változásokkal járt a megtérés a cigány lakosság körében?
3. Változott-e a szabadkereszténység megjelenésével a cigány és magyar lakosság kapcsolata?

A szerzők szaktudományuk eszközeivel tárgyilagossá, racionális válaszokat, magyarázatokat sorakoztatnak fel az Uszván történetekre (asszimilációs igény, identitáskeresés; zárt közösségi rendszer, szoros családi kapcsolatok; a hit feszültségoldó ereje stb.), de nem titkolják, hogy egy ilyen, Pilinszky János kifejezésével élve „az élet egészével való elmozdulás” minden titka nem fejthető meg tudományos módszerekkel. *„Az uszvai történet nem tipikus történet. Mégis fontosnak tartottuk bemutatni, hiszen felhívja mindannyiunk figyelmét arra, hogy az iskolán kívül vannak még olyan intézmények – a könyvtár, az egyházak, a civil szervezetek –, amelyeknek van feladatuk a beilleszkedés segítése, az együttélés problémáinak megoldása, egymás jobb megismerése terén”* – összegzik véleményüket a tanulmány írói.

Az egyházak – ezúttal a római katolikus egyház – szerepéről és áldozatos feladatvállalásáról szól *Haromat József*, a székesfehérvári Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár munkatársa is. Írásában a Siklóstól 10 km-re lévő, több mint ezer lelket számláló, teljesen cigányok lakta Alsószentmártont „a re-

mény szigetének” nevezi. Ezen az ország déli határvidékén lévő településen, ahol a munkanélküliség 90%-os, *Lankó József* lelkész kezdeményezésére és aktív közreműködésével számos intézmény jött létre, amelyek – a keresztény értékrend konkrét megvalósulásaként – a legkiszolgáltatottabbak megsegítésére, felemelésére hivatottak (Szent Márton Caritas Alapítvány; ingyenkonyha; Szent Márton Óvoda; Tanoda stb.). *„Az eddigi eredmények jogos eredményt nyújtanak a biztató folytatásra, ami végső soron az alsószentmártoni és a környékbeli falvak cigány közösségének integrálódását, beilleszkedését segíti elő – megőrizve, sőt erősítve cigány identitásukat, értékeiket, kultúrájukat. Lankó József véleménye szerint a cigányok integrációja csak felelős cigány értelmiség létrejöttével valósulhat meg, ami döntően függ attól, hogy egy-egy helyi közösségben vannak-e, lesznek-e, illetve jönnek-e kívülről elköltözött, a közösség által elfogadott személyek.”*

Kardos Ferenc, a nagykanizsai Halis István Városi Könyvtár igazgatóhelyettese jegyzi a kötet utolsó tanulmányát, amelyre már fentebb utaltunk. *„Romák a könyvtárban – könyvtár a magyarországi roma kultúrában”* címen igen alapos, részletes áttekintést ad arról a gazdag ismeretanyagról és tapasztalatról, amely csaknem két évtizedes szakmai tevékenysége során felhalmozódott. Gondolatmenetének főbb súlypontjai: A könyvtár etnikai jellege; A könyvtárhasználói státusok (jogi és „rejtett” státusok, a Nagykanizsán és a város környékén élő romák státusai); A roma (cigány) kultúra termékei és értékei a könyvtárban; Roma könyvtárlátogatók. (Ez utóbbi alcím alatt kapunk rendszerezett összefoglalást a könyvtárosok romákkal kapcsolatos sztereotíp képzeteiről, mint amilyen például a „vajdarendszer”, a „roma életmód”, a „roma tulajdonszemlélet”, a „roma családi és közösségi összetartás”, vagy az „igénytelenség” sztereotípiája. Itt olvashatunk arról is, hogy milyennek tűnik a könyvtár a romák szemszögéből, valamint arról, hogy a roma látogatók mely típusai figyelhetők meg a könyvtár-

ban.) Érdekes és tanulságos a kanizsai gyakorlat bemutatása a roma közösségek és a könyvtár kapcsolatában – miként kezelik a konfliktusokat, mit jelentenek a szituációs tréningek, hogyan próbálják mindennaposá tenni a romák jelenlétét a könyvtárban. Végül a szerző – a történeti aspektus figyelembevételével – az írás, olvasás, könyv és könyvtár szerepét elemzi a roma kultúrában. *Kardos Ferenc* így összegezi: „A roma közösségek és a könyvtáros egymás felé fordultak az utóbbi évtizedekben. A könyvtárak részéről elsősorban az olvasóközönség bővítése, a romák részéről a kulturális szerveződések (cigány kisebbségi önkormányzatok, egyesületek, együttesek, alapítványok stb.) művelődési igényei határozták meg ezt a viszonyt. Nagykanizsán, ahol a szervezett roma kulturális közélet és a roma közösségekkel kapcsolatot tartó könyvtár együttműködése már az 1980-as évek második felétől folyamatos, kimunkálódott egy olyan gyakorlat, mely már tudatosan próbálja szervezni, fejleszteni e kapcsolatokat.”

A Nemzeti téka új kötete messzemenően betölti a szerkesztői által neki szánt szerepet. A vonzó példák valóban oldják az idegenkedést és az előítéleteket, továbbgondolásra ösztönöznek, empátiát és felelősségtudatot ébresztenek, és erősítik az egyéni hozzáállás jelentőségébe vett hitet.

Eger Veronika

V. ECSEDY Judit

A régi magyarországi nyomdák betűi és díszei 1473-1600 / V. Ecsedy Judit. – Bp. : Balassi K. ; Országos Széchényi Könyvtár, 2004. – 640 p. (Hungaria typographica : 1. ; ISSN 1785-7201) ISBN 963 506 583 3

Repertórium a régi magyarországi nyomdák tipográfiai készletéről

A magyarországi művelődéstörténet még föltáratlan forrásainak összegyűjtését és közzétételét támogató akadémiai program (*Kulturális hagyományaink nyilvántartása, feltárása és kiadása*) keretében a nemzeti könyvtárban igen hasznos tudományos igényű kutatómunkák indultak meg és zárultak le eredményesen, amelyek fontos és megkerülhetetlen segédletei, forrásgyűjteményei a magyar művelődéstörténeti kutatásnak. Közülük az alábbiakban V. Ecsedy Judit: *A régi magyarországi*

gi nyomdák betűi és díszei 1473–1600 című, nemrégiben napvilágot látott kötetét kívánjuk ismertetni. A kötet szerzője hosszú, aprólékos munkával összeállította a magyarországi nyomdászat 1473-as kezdetétől az 1600-as évig bezárólag a történeti Magyarország területén működő tipográfiák nyomdai készletének (betűtípusok, díszek, illusztrációk, iniciálék, kották, cifrák) teljes repertóriumát.

A magyarországi nyomdászat kezdeti időszakára vonatkozó, a nyomtatványok megjelenését lehetővé tevő tárgyi emlékek és írásos források sajnálatosan nem maradtak fenn a Kárpát-medencében. Jól jellemzi e térség nyomtatott műveit előállító officinák készleteinek teljes pusztulását, hogy a mai tudásunk alapján nyilvántartott, a megjelölt időkörben működő 21 műhely készletéből napjainkra csupán a brassói Honterus tipográfia három, 460 évnél idősebb fadúca őrződött meg. A Régi Magyarországi Nyomtatványok Bibliográfiai Szerkesztősége mintegy 900 nyomtatványt tart számon a tárgyalt korszakból, amelynek közel fele egyáltalán nem, vagy csak a véletlennek köszönhetően egy példányban, illetve csupán töredékesen maradt fenn valamely magán, vagy közgyűjteményben. Ugyanakkor szakértői vélemények a ma számon tartott művek kétszeresére becsülik a tárgyalt korszakban megjelent nyomtatványok számát. A retrospektív nemzeti bibliográfia minél teljesebb számbavételéhez a nyomtatvány-töredékek beazonosítására a Régi Magyarországi Nyomtatványok Bibliográfiai Szerkesztőségének munkatársai kezdettől fogva igen nagy hangsúlyt fektettek. Munkájukat azonban nagyban nehezítette, hogy nem állt rendelkezésükre olyan segédlet, amely a korszakban tevékenykedő nyomdák betűtípus és díszkészletének teljes anyagát tartalmazta volna. *Borsa Gedeon* éppen ezért fontosnak tartotta és kezdeményezte a nyomdásztörténet kezdeti korszakának vizsgálatában alkalmazott nemzetközi gyakorlat hazai meghonosítását. Fial munkatársaiból és tanítványaiból egy kutatói műhelyt állított föl, amelynek célja a történeti Magyar-

ország területén működött tipográfiák nyomdakészletének rekonstruálása volt. A módszer lényege, hogy az eredeti nyomtatványok aprólékos és szisztematikus vizsgálata alapján XV–XVI. századi műhelyeink készlete rekonstruálható mérethű másolatok segítségével. A kutatómunkában résztvevők ki-gyűjtötték és a megadott szempontok figyelembe vételével rendszereztek az impresszum adatokkal rendelkező kötetekről készített eredeti mérethű másolatokból a nyomdai műhelyekben alkalmazott betűtípusokat, díszeket, iniciálesorozatokat, cifrákat, kottákat. A vizsgálat alá vont egyes nyomdák már összeállított készletei módot adtak arra, hogy újra értékeljék a magyar nyomdásztörténet korai korszakáról meglévő ismereteket. Az összeállított nyomda-repertóriumok alapján az egyes adott nyomdák tevékenységének tudományos vizsgálata számos új nyomdásztörténeti és művelődéstörténeti fölfedezést eredményezett, amelyet önálló publikációkban, illetve az RMNY köteteiben hasznosultak.

E tudományos műhely egyik meghatározó tagja *V. Ecsedy Judit*, aki maga is részt vett több nyomda teljes felszerelésének rekonstruálásában hosszú és igen fáradtságos munkával állította össze az 1473–1600 között tevékenykedő hazai nyomdáink teljes készletének repertóriumát. Tudományos igényű és megközelítésű kutató munkájának kézzel fogható eredménye a Balassi Kiadó és az Országos Széchényi Könyvtár kiadásában a *Hungaria Typographica* sorozata első köteteként most megjelentett vaskos kiadvány.

A mű tartalmilag két önálló részre tagolódik. Az első részben a XV–XVI. századi nyomtatott könyvek tipográfiai technikájának és jellemző jegyeinek elméleti kérdéseivel, valamint ezek magyarországi gyakorlatával foglalkozik a szerző. Egyenként sorra veszi a korszakban tevékenykedő mind a 21 nyomda tipográfiai jellemzőit: az általuk alkalmazott szedési és díszítési gyakorlatot. Aprólékos elemző munkájában támaszkodik a legfrissebb kutatási

eredményekre is. Az egyes fejezetek végén gazdag szakirodalmi jegyzetanyag segíti a téma iránt érdeklődő kutatókat és olvasókat. A kötet első részében kapott helyet Soltész Zoltánné két, korábban már publikált, de ma is aktuális érvényű tanulmánya (*A grafika és a könyv kapcsolatának kialakulása; A grafika és a könyvnyomtatás elterjedése Magyarországon*), amelyeket a szükséges pontosításokkal és a legfrissebb szakirodalommal kiegészített V. Ecsedy Judit. A tanulmányokat tartalmazó első rész legizgalmasabb fejezetei, amelyben ízelítőt kapunk a hamis, illetve datálatlan, nyomdahely megjelölése nélkül megjelentetett, vagy töredékesen megmaradt nyomtatványok pontos hely és időkor meghatározásának módszertanáról az egyes officinákhoz köthető egyedi tipográfiai jellemzők alapján.

A második rész maga a Katalógus: illusztráció, címlapkeret-keretdísz, nyomdászjegy-címer-embléma, fejléc-záródísz, ábra-térkép, iniciálé, hangjegy, nyomdai cifra és az egyes betűtípusok rendezett sokszorosított grafikai emlékanyaga. A Katalógus a 29 nyomdahelyhez köthető 21 önálló nyomda teljes készletét e műhelyek alapításának időrendjében rendszerezi a könyvdíszek és betűfajták előbbiekben felsorolt sorrendjében. Az egyes csoportokon belül is az időrend a rendezés elve, az adott típus legkorábbi alkalmazástól haladva a későbbi használatig. A betűtípusok esetében ugyancsak az időrend a rendezőelv, ám itt a betű mérete és fajtája (antikva, fraktúr stb.) is meghatározza a sorrendjüket. A Katalógus, amennyiben az adott nyomdász több helységben is megfordult (Huszár Gál Óvár-Kassa-Debrecen-Komjáti 388. p.) nyomdahelységek szerint is rendezi a tipográfiai műhely teljes készletét. Az egyes díszek, betűtípusok más műhelyekben történő továbbélését (például a Sárvár-Újszigeti nyomda által először használt Ádám és Éva között medaillonban Eszter és Ahasvérus király találkozását ábrázoló keretdísz, amely utóbb Huszár Gálnál – 1562, Debrecen –, majd Bornemisza Péternél – Sempete 1574–1578 – tűnt föl 135. p.) ugyancsak

nyomon követhetjük. V. Ecsedy Judit az 1473–1600 közötti időszakban működő nyomdák által alkalmazott készletek ismerete alapján 915 díszet, 18 térképet, 595 iniciálét, 4-féle kottát, 61-féle nyomdai cifrát és 221-féle betűtípust regisztrált repertóriumában. Ezek mindegyikéről pontos leírást adott, megadva milliméter pontosságú méretüket, valamint azt az időkort, amikor használatban voltak. A könyvdíszek esetében közli valamennyi ismert előfordulási helyüket is. Az egyes leírásokat Táblákon bemutatott mérethű reprodukciók egészítik ki. A használat megkönnyítése érdekében a Katalógusban szereplő tételek azonosítását szolgáló sorszámok megegyeznek a Táblázatban bemutatott reprodukció sorszámával.

V. Ecsedy Juditnak a régi hazai nyomdánk betű- és díszkészletét föltáró és rendszerező munkája igen fontos kézikönyv a magyar nyomdászattörténettel foglalkozó kutatók, illetve e téma iránt érdeklődők számára. Segítségével könnyebbé vált a nyomtatvány-töredékek beazonosítása, meghatározása. Erre pedig nagy szükségünk lesz. Ugyanis a XV–XVI. századi magyarországi nyomtatványok széles körű számbavétele után napjainkban újabb, eddig ismeretlen önálló kötet előkerülésének esélye csekély. Nagy jelentősége van ugyanakkor a korabeli kötésekben megbújó nyomtatvány-töredékek felkutatásának és számbavételének. Ezen kutatások nélkülözhetetlen segédlete V. Ecsedy Judit nyomdarepertórium. A továbbiakban azon kutatók számára is megkerülhetetlen forrásgyűjtemény e kötet, akik a művelődéstörténet azon ágával kívánnak foglalkozni, amely a sokszorosított grafika hazai megjelenésének és első 130 évének történetével foglalkoznak.

A XV–XVI. századi magyarországi nyomdászat története iránt érdeklődő kutatót hely- és névmutató, külföldi társait angol nyelvű bevezető és a katalógus használatára vonatkozó tájékoztató segíti a kézikönyv használatában.

Bánfi Szilvia